

MİLLÎ LİSAN ANLAYIŞININ

ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂYELERİNDEKİ YANSIMALARI

Reflections of National Language in Stories by Ömer Seyfettin

Bahri KUŞ*

ÖZ

Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Ali Cânîp gibi devrin sanat ve fikir adamları 1911'de Selanik'te toplanarak ilmî ve edebî bir hareket olarak Türkçülük akımını başlatmışlardır. Edebiyatımızda Millî Edebiyat dönemiyle birlikte programlı bir biçimde görülmeye başlanan milliyetçilik kavramı, özellikle Ömer Seyfettin'in eserlerinde geniş yer bulmuştur.

Sayısı 140'ı geçen hikâyelerinde Ömer Seyfettin, dili şuurlu bir şekilde işleyerek toplumda bir farkındalık oluşturmaya çalışmıştır. Dilin millet hayatındaki yeri ve önemi, dilin insana bağlı bir değerler bütünü olarak kendi kurallarının olduğu, Türklük bilinci ve bu bilince ulaşmada aile kurumunun işlevi gibi pek çok hususiyet Ömer Seyfettin tarafından fark edilmiştir.

Yazar, günümüzde çağdaş Türk lehçeleri diye anılan Türk lehçelerinin müstakil birer dil olmadığını ve böyle bir ayrıştırmanın millet hayatında oluşturacağı bilinç kaybını da dil hakkındaki yazılarında ve hikâyelerinde önemle belirtmiştir.

Bu çalışmada, söz konusu düşüncelerin yazarın dil üzerine yazdığı yazılardan hareketle birkaç hikâyesine ne derecede ve nasıl yansıdığı sorusuna cevap aranacak; hikâyelerdeki yenilikler işlevsel bir yöntem ve örnekler aracılığıyla irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Ömer Seyfettin, Yeni Lisan, Genç Kalemler.

ABSTRACT

Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Ali Cânîp, who are artists and intellectuals of their period, come together in Salonica in 1911 and establish Turkism strands as a scientific and literary movement. Nationalism concept, which starts to be seen in a systematic manner after National Literature, has a widespread coverage especially in literary works by Ömer Seyfettin.

Ömer Seyfettin, in his approximately 140 stories, tries to raise awareness in society via using language in a conscious manner. Many features such as; place and importance of language in a nation's life, language's own rules as a set of values connected human, consciousness of Turkishness and function of family structure to achieve the concerned consciousness are realized by Ömer Seyfettin.

The authors states clearly that Turkish Dialects, which are mentioned as Modern Turkish Dialects are not a distinct language and decomposition causes loss of consciousness in nation's life in his articles and stories about language.

The question of how the concerned opinions are reflected in some of his stories will be answered based on the author's articles on language; innovations in the stories will be examined via a functional method and examples.

Key Words: Ömer Seyfettin, New Language, Young Pens.

*Arş. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Elemanı, Ağrı, bahri_kus@hotmail.com.

Giriş

1789 Fransız İhtilali ile dünyaya yayılan milliyetçilik düşüncesi pek çok ülkede olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de etkisini göstermiştir. İmparatorluk içerisinde bulunan gayr-i Türk ahalinin yanı sıra Türk aydınlarının da milliyetçilik kavramı etrafında toplandıkları görülür. Özellikle batı dünyasının sahip olduğu değerler bütünü Osmanlı halkına da tanıtılması, Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle resmî bir hüviyet kazanmıştır. Tanzimat dönemi aydınlarının da çeşitli çalışmalar vasıtasıyla savunuculuğunu yaptıkları milliyetçilik mefhumu dünyadaki yansımaları ile aynı paralelde olmamış, kendisini Osmanlı milliyetçiliği şeklinde göstermiştir. Şinasi'nin halkın rahatlıkla anlayabileceği bir dil ile sürdürdüğü gazetecilik faaliyetleri, Ziya Paşa'nın konuşma diliyle yazı dilinin birleştirilmesi fikri ve Namık Kemal'in gramer ve sözlükçülük alanında yapılması gerekenleri dile getirmesi gibi cereyanlar her ne kadar toplumların sosyal dinamiklerini oluşturan dil, kültür, edebiyat, gelenek ve sosyal hukuk gibi kavramların önemini hatırlatıcı mahiyette olsa da bu çalışmalar "*o dönem içerisinde milliyetçilik olarak değerlendirilmez.*" (Argunşah 2006: 181). Bu dönem aydınlarının yaptığı, aslında Osmanlı milliyetçiliğine hizmet edip onun devamını sağlamaktır.

Tanzimat'ın ilanından Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar devam eden süreçte milliyetçilik anlayışındaki değişimleri esas kabul ederek dil ve edebiyattaki değişimin ilmî-edebeî-siyasi bir hareket şeması oluşturduğunu görmek mümkündür. Ahmet Vefik Paşa, Süleyman Paşa, Ali Suavi ve Şemsettin Sami, millî ve milliyetçilik kavramlarının telaffuz edilmesinden önce bu kavramların ilmî zeminini oluşturmuşlardır (Argunşah 2006: 183).

Tanzimat'a kadar estetik bir öge olarak kullanılan edebiyat kavramı, Tanzimat devrinde pragmatist bir anlayışla ele alınır. Dönem aydınlarının halka ulaşabilmeleri ve sosyolojik bir ihtiyaca da cevap verebilmeleri için böyle bir hareket planı oluşturmaları son derece doğaldır.

20. yüzyılın başlarında kendisini gösteren "*Yeni Lisan*" anlayışı ve bu anlayışın temsilcileri tarafından Batı'yı taklit etmek ve halka kapalı bir üslup kullanmakla eleştirilen Servet-i Fünûn sanatçıları ise devrin ağır şartları altında ferdi bunalımlarını ve marazi duygularını alışılmamış bağdaştırmalarla ifade etmekteydiler. Kullandıkları dil yüzünden o dönemde yoğun eleştirilere maruz kalmış olsalar dahi Servet-i Fünûncuların, yazı dilinin Türkçeleşmesini fikir boyutunda benimsedikleri anlaşılır. Mehmet Emin Yurdakul'un "*Türkçe Şiirler*" için Tefik Fikret'in takındığı tavır ve Ömer Seyfettin'in çalışmaları için Şahabettin Süleyman'ın "*vatani bir görev*" söylemi bu durumu örnekler niteliktedir.

Dilin özellikle sanatsal işlevde kullanılmasıyla oluşan "*edebiyat*" kavramı, insanların ve toplumların yaşamsal süreçleri boyunca geçirdikleri değişimlere aracılık eden en önemli araçlardan biri olmuştur. Edebiyat bu işleviyle Yeni Lisan anlayışı çerçevesinde de etkin bir biçimde kullanılmıştır. Türk edebiyatında tarih boyunca dilin farklı biçimlerde kullanılmasıyla ortaya çıkan eserler, sanatçının düşünme biçimini kullandığı dil ile somutlaştırdığının bir göstergesidir. (Börekçi 2009: 28-29). Toplumda oluşturulmaya çalışılan dil bilinci, dilin şuurla işlenmesi ile mümkün olabilmektedir. Bu

noktadan hareketle yazar ve şairler kendi sanatsal bakış açıları ve beslendikleri kaynaklardan yola çıkarak bu görevi yerine getirirler. Tarihin çeşitli dönemlerinde insanların ihtiyaç duyduğu manevi gücü elde etmeleri, o toplumun tarihsel birikiminden çıkan eserler ile mümkün olmuştur. *"Bu işlevi milletleşme sürecinde destanlar gerçekleştirmiştir."* (Börekçi 2009: 28-29). Dil ise toplumsal hayatta bu kadar önemli olan edebî faaliyetler içerisinde ana malzemeyi oluşturur. Sosyal ihtiyaçların giderilmesi yolunda dilin siyasi ya da içtimai hedefler doğrultusunda kullanılması sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Türkçeci bir anlayışla Türkçenin duyuşsal olarak kullanılması, Ömer Seyfettin'de de görülen bir durumdur.

1. Ömer Seyfettin ve Dil

Millî Edebiyat dönemine gelindiğinde milliyetçiliğin, Türkçülüğün bir yansıması olarak, ideolojik bir arka planla beraber sistemli ve kurallı olduğu görülür. Türk dili ve tarihi, kültür ve medeniyet, millî şuurun uyanık tutulması için bilinçli bir şekilde ele alınması gereken konular olarak değerlendirilir.

Ömer Seyfettin, her ne kadar yazın faaliyetlerine şiir türünde eserler vererek başlamışsa da onun bu denli bir üne kavuşmasında birinci derecede etkili olan amil hikâyeciliğidir. Edebiyatımızda Maupassant tarzı hikâyeciliğin en önemli temsilcisi durumundadır. Hikâyelerinde yaşantısının çeşitli devrelerindeki anılarından, tarihteki kahramanlık hikâyelerinden ya da dinlediği anlatı/olaylardan beslenmiş olduğu hemen dikkati çeker.

Ömer Seyfettin için kullanılan dil, sosyal hayatın dinamiklerini hayata geçirmek için bir vasıta ve aynı zamanda millet olmayı sağlayacak bütünleştirici bir bağdır. Dili kullanarak ulaşmak istediği amaç, eserlerinde de görülen sosyo-lingüistik açıdan bir dil planlaması yapmaktır. Bu konuda amacına ulaştığına eserlerinin hâlâ okunuyor olması, delil olarak gösterilebilir. Dilin nesnel gerçekliğini kavramış olan yazar, insana bağlı bir olgu olarak dilin ancak insanla var olabileceğini 3 Temmuz 1914 tarihli Tanin gazetesinde *"Asıl lisan, yaşayan, yani konuşulan lisandır. Milletın manasını bilmediği, anlamadığı lisan ölüdür."* cümleleriyle ifade etmiştir.

"Her millet kendi lisanında yaşar. Lisan, vatan kadar mukaddestir." (Uyguner 1989: 37) sözleriyle Ömer Seyfettin, sanatçının ortaya koyacağı eserlerin ancak tekellüm ettiği lisanda vücut bulabileceğine işaret etmiştir. Zira sanatçı, eseri meydana getirirken "dil"i yeniden üretir. Dil konusunda görülen bu üstbilinç yazarın hemen her eserinde dikkati çeker. Alman filozof Heidegger'in *"Dil varlığın evidir."* ve *"Dilim dünyamdır."* sözleriyle ifade ettiği varlık ve dil ilişkisi, Ömer Seyfettin'in sahip olduğu bu bilinçle aynı paraleldedir.

Bir dilin aynı zamanda edebiyat dili olarak anılması, onun yazı dilinde de kullanılmasına bağlıdır. Bir *yazı* ve *yazın* dili olarak Türkçe, Köktürk Yazıtları'ndan günümüze kadar çeşitli tür ve tarzlarda işlenmiştir. Yazı dilinin başlangıcından günümüze kadar geçen yaklaşık 1200 yıl içerisinde Türkçe değişmiş ve gelişmiştir. Her dilde olduğu gibi bu değişim ve gelişim Türkçede de insana bağlı olarak gerçekleşmiştir.

"Yeni lisanlılar bir lisan tesis etmek istemiyorlardı." (Uyguner 1989: 15) diyerek Ömer Seyfettin bu bilincin farkında olduğunu göstermiştir.

Türkçenin sadeleşmesi ve özleştirilmesinde tasfiye fikrine karşı çıkan Ömer Seyfettin, "*Dikkat edelim, lisanımız sadeleşmiyor; gittikçe Türkçeleşiyor. Hâlbuki konuşulan İstanbul Türkçesi sade değil bilakis en zengin, en ince, en işlenmiş, en geniş ve müstaid bir lisandır*" (Uyguner 1989: 86) sözleriyle İstanbul'da kullanılan konuşma dilinin yazı dili hâline getirilmesini teklif etmekle beraber dilimizde bulunan yabancı dillere ait tüm kelimelerin atılmasına da karşı çıkar. Çünkü başka bir dilden kelime almak bütün dünya dillerinde görülen doğal bir etkileşimdir. Yalnız, yabancı bir dilden alınan kelimenin olduğu gibi kullanılması da nadir görülen bir olaydır. Ömer Seyfettin, Türk halkının zekâ ve estetik duygusuyla şekillendirdiği kelimelerin kullanılmasını desteklemektedir.

Yeni Lisanlıların maruz kaldığı eleştirilerden biri de Eski Türkçeye ait kelimeleri tekrar kullanıma sokmak arzusunu taşıdıkları iddiasıdır. "*Türkçeyi sadeleştirmek için Arapça ve Acemce kaideleri atarak Çağataycadan ve Türkmenceden kelimeler almak lisanların tabîi tekâmülüne muvafık bir hareket midir?*" (Uyguner 1989: 46) şeklinde Ömer Seyfettin'in sözlerinde somutlaşan bu karşı duruş, dillerin doğal gelişimlerinin suni müdahalelerle bozulmaması gerekliliğini göz önüne serer.

Dil yetisi her insanda doğuştan gelen bir melekedir ve bu yönüyle dil toplumsal bir değerler bütünü olarak değerlendirilir, ancak "söz"ün (bk. Saussure 2001: 16) bireysel olması Ömer Seyfettin'in dil ile ilgili yazılarında da karşılaşılan bir tespittir: "*Bir lisanı tekellüm edenlerde "lisanî vicdan" namı verilen bir meleke vardır ki kelimelerin mürekkep ve basit olduğunu ne suretle telaffuz edilip ne manaya delalet eylediğini temyiz ederek tekemmülün şiveye muvafık bir surette idaresini temin eder.*" (Uyguner 1989: 95-96)

Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde dilin pek çok işlevi bir arada kullanılmaktadır. Anlatım işlevi (ben dili), çağrı işlevi (sen dili), gönderge işlevi (o dili), sanat işlevi ve üst dil işlevi Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde samimi bir hava içerisinde hemen kendini gösterir. Özellikle bir muhatabın kabul edildiği, yargılayıcı ve suçlayıcı bir tarafı da bulunan çağrı işlevi ile dile ait bir terim ya da kelimeyi yine dil ile açıklayan üst dil işlevi Ömer Seyfettin'in eserlerinin öne çıkan taraflarıdır. Ömer Seyfettin'in eserlerinde kullanılan tüm bu işlevlerin temelinde bulunan ve asıl gayeye hizmet eden diğer bir kullanım alanı da toplumsal işlevdir. Görüş alışverişinde bulunmak veya bilgi paylaşmaktan çok toplumsal bir bağlam veya iklim oluşturarak ilişkilerin sürmesini amaçlayan dil kullanımı (Kılıç 2002: 37) şeklinde ya da dilin içinde kullanıldığı bağlama gönderme yapan işlevi diye tarif edilen bu olgu, "*Yeni Lisan*" (Parlatır ve Çetin 1999: 78) makalesinde geçen Ömer Seyfettin'in şu cümleleriyle de örneklendirilebilir: "*Yazı lisanıyla, konuşmak lisanını birleştirirsek edebiyatımızı ihya, yahut icat etmiş olacağız. Maharetimizi, sanatımızı, zekâmızı yalnız beş on kişilik bir edip kümesi takdir etmeyecek, karşımızda anlayan, takdir eden, alkışlayan ve mükâfatını veren bir ekseriyet bulunacak.*"

Ana Altaycaya mensup olmakla beraber aralarında çeşitli farklılıklar bulunan Türk lehçelerinin her birinin müstakil bir dil olarak anılması Ömer Seyfettin'i son derece

rahatsız eder. *"Türk dilini Osmanlıca, Çağatayca, Azerbaycanca, Karabağca, Özbekçe, Kırgızca, Şimalce, Cenupca, Kırımca, Tatarca gibi parçalara ayırırlar. Halbuki bunlar ayrı bir lisan değil, birer lehçedir ve hepsi Türkçedir."* (Uyguner 1989: 91-92) der. Bu ayrıştırmanın ilmî delillerle değil, milletleri oluşturan fertler arasındaki en mühim bağlardan olan "dil" vasıtasıyla yapılmak istenmesi, Ömer Seyfettin tarafından şöyle dile getirilir: *"Hele Rus âlimleri rahatça yutmak için Tatarları lisanca Türklükten ayırmaya son derece çalışırlar."* (Uyguner 1989: 92).

2. Yeni Lisan Anlayışının Hikâyelerdeki Yansımaları

2.1. Primo Türk Çocuğu

Yabancı kültürlerin etkisiyle yozlaşmış tiplerin Ömer Seyfettin'in eserlerinde eleştirilmesi sıklıkla görülen bir durumdur. "Primo Türk Çocuğu" adlı hikâyede Mühendis Kenan Bey ile vücut bulan bu tip, eserde bir "gölge" olarak takdim edilir. Türklük bilincinden uzak bir yaşam süren Kenan Bey'in iç hesaplaşması aynı zamanda Türk toplumunun içinde bulunduğu durum ile Avrupa medeniyetinin insanlık algısını yansıtmaktadır.

Hikâye, artık klasikleşen bir üslup özelliği olarak ayrıntılı bir tasvir ile başlar. Katolik kilisesinin çanı çalmaya başladığında *"... altınla iktisat ve menfaat rüyaları gören müsterih Yahudî mahallelerinin üzerinde dalgalanıyor, sonra ta yukarılara mert ve sessiz Türk mahallesinin sık ve geniş çatılarına doğru yükseliyordu."* (s. 1) cümlelerinde kurmaca bir dünyanın ötesinde bazı gerçek noktalara da işaret edildiği görülüyor:

altın → zenginlik → rahatlık → Yahudiler

yukarılar → denizden uzak → sık yerleşim → Türkler

Yapılan betimlemelerde kelimelerin karşıtlıkları üzerinden net bir resim çizilmek istenmiştir. *"Kenara çarpan siyah köpüklü deniz, hava gazlarının donuk ziyalarından uçan ölüm renginde tenevvürlerin içinde keder ve elem sedaları çıkararak ağlıyor."*(s. 1). Ölümün siyah rengine karşıt olarak seçilen *tenevvür* kelimesi ile *keder ve elem sedaları* ağıt formunu hatırlatmak maksadıyla bilinçli bir şekilde kullanılmıştır. Ömer Seyfettin *"medeniyet"*in maddî ve manevî desteklerle kurulup ayakta kalabileceğinin farkına varmış bir ideal insanıdır. Hikâyede *"... fennin bir hayat ve cesaret nuru gibi dolaşan görünmez düşmanları arayan büyük gözünü, Karaburun'un projektörünü seyrediyordu."*(s.1) şeklinde tasavvur edilen batı teknolojisi için Tanin gazetesinde şöyle diyecektir: *"Yabancıardan yalnız maddî medeniyet alınır, manevî medeniyet alınmaz."* (Uyguner 1989: 73).

Ömer Seyfettin'in Kenan Bey vasıtasıyla yapmak istediği şey, bilincin bilincine varmak için bir farkındalık oluşturmaktır. Ancak bilincin bilincine varabilen birisi, aile-toplum-millet bilincini kazanabilir. Eserde bu durum hâl ve mazi koridorundaki gidipgelmeler ile sağlanmaya çalışılmıştır. Ahlak dışı hareketlerini çekinmeden sergileyen insanlar, Kenan Bey'in dikkatini çekmese de bu durum yazar tarafından özellikle niteliklerin adlarıyla aktarılmıştır. *"... yüksek şapkalarının altına üşümüş gibi büzülen*

yarım gecelik sarhoş âşıklarıyla dudak dudağa öpüşerek geçen artistlerin medeni ve necip garbın vahşi Türkiye'ye bir hediyesi olan bu kibar ve mümtaz orospuların arsız kahkahalarını işitmiyordu." (s. 2). Sıfat işlevinde kullanılan *yüksek* yerine *büyük* kelimesinin kullanılmamasının da bilinçli olduğunu söyleyebiliriz. Zira Avrupa'da tahsil görmüş olmak, Türklüğü hiçe saymak, hasılı kendine ait olanları ötelemek, ali ve yüksek bir sosyal mevkiye delalet eder. Burada kullanılan *vahşi* ve eserin muhtelif yerlerinde geçen *barbar* (*Bir barbara, bir vahşiye, bir medeniyet düşmanına, hâsılı bir Türke nasil kız verilirdi?... s. 8*) kelimelerinin, Malte-Brun'un milletleri sınıflandırması dikkate alındığında rastgele seçilmiş göstergeler olmadıkları görülecektir. Brun (Baykara 2007: 21-22) milletleri *vahşiler, barbarlar (yarı medeniler) ve medeniler* olmak üzere üç büyük gruba ayırmıştır: Vahşiler yazıyı bilmeyen, hisleriyle hareket eden kavimlerdir. Barbar veya yarı medeniler ise yazıyı bilmekle beraber gayet dağınık kavimlerdir. Medeniler ise kültür-sanat alanında son derece gelişmiş, planlı hatta gelecek asırlar için bile plan yapan kavimlerdir. Bu sınıflandırmadaki ortak paydayı *yazı* oluşturmaktadır. Yazıyı icat etmeleri dolayısıyla Avrupalıların Sümerleri kendilerine mal etmeleri bu sebeptir. Ömer Seyfettin gibi Atatürk de bu durumun farkındadır. Onuncu Yıl Nutku'nda söylediği "*Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyetidir.*" cümleleri bu bilince işaret eder.

Bu iç hesaplaşma esnasında Kenan Bey için söylenen şu sözler, ileride Primo'nun yapacağı çıkış için bir alt basamak oluşturmaktadır: "*Döndü, lanetlerden kaçan bir hain, arkasından koşulan bir mücrim gibi karanlık sokaklarda kaybolmak istedi... Hırsız adımlarla deniz kenarına geldi.*" (s. 2). Bugüne kadar yok saydığı değerleri hatırlayan Kenan Bey hâlâ tereddütler yaşamaktadır. *Hırsız adımlarla* kaçmaya çalıştığı gerçek oğlu Primo tarafından hiç beklenmedik bir şekilde dillendirilecektir.

Harpten hiç hoşlanmadığını "*Harp hayattır! diyen feylesofun kırmızı bir canavardan başka bir mahluk olamayacağı...*" düşünceleriyle dile getiren bu mühendisin *-den başka bir şey olmamak* ifadesini kullanması, *olma durumunu* pekiştirmek / kuvvetlendirmek maksadına matuftur.

Hikâyenin ikinci bölümünde Türklük ile korsanlık/papazlık arasında bir seçim yapmak zorunda kalan Primo, idealize edilmiş bir karakter olarak babası ile kalmayı tercih eder. İtalyan adetlerine göre Primo olarak çağrılan çocuğa Türkçe bir isim verilmesi gerekmektedir. Türklerdeki isim verme geleneğine (Ayrıca bk. Kibar 2005) göre isim verilmez, alınır; bu da ancak yararlı bir iş yapmakla mümkündür. Hikâyede isim olarak seçilen *Oğuz* kelimesi, *Oğuz Kağan Destanı*nı ve *Boğaç Han* hikâyesini çağrıştırması için bilinçli olarak seçilen bir göstergedir. Zira destanlarda yer alan kişiler idealize edilmiş tiplerdir. Mektepte iken Türklüğe karşı duyduğu muhabbeti güçlendiren Orhan isimli çocuğun adının da yine özellikle tercih edildiğini söyleyebiliriz.

2.2. Ashab-ı Kehfimiz

Ömer Seyfettin'in "*küçük roman*" olarak nitelendirdiği bu eser, başında bazı aydınların garip düşünceleri ile sosyal gerçekliği bulunan vakaları karşılaştırmak amacını

taşıdığı bilgiyle okuyucuya sunulmuştur (Argunşah 1999a: 76-77). Yani amaç sanat yapmak değil, içtimai hakikatleri belirtmektir.

Bir Ermeni'nin ağzından anlatılan olaylar, Hayikyan'ın Karabetyan İdadisi'nde okuduğu yıllarda öğretmeninin yaptığı *"Değişiklik sürekli!"* vurgusuyla çarpıcı bir biçimde başlar. Yazar daha eserin başında sürekli değişen dünya algısıyla beraber değişen toplumsal ve sosyal dinamiklere işaret etmektedir. Eserin bu bölümünde Bağdaseryan isimli coğrafya öğretmenin söylediği şu sözler verilmek istenen mesajın anlaşılması için bir örnek teşkil edebilir: *"Çocuklarınız siz her gün değişeceksiniz. Her gün siz büyürken, dimağlarınız, fikirleriniz de büyüyecek, her gün fazilete yaklaşacak, idraksiz, şuursuz geçen günleriniz için teessüfler edeceksiniz."* (s. 3). Etki ve tepkinin sürekli olarak devinim gösterdiği dil kılıfı içerisinde mesaj, alıcıya bağlı olarak bir değer kazanırsa da *"sözlerin kullanıldığı bağlam, kodlanan iletilerin çok defa aynı çözümleme ile işletilmesi de olağandır.*

Eserde çeşitli millet ve dinden insanların bir araya gelerek oluşturdukları *"Osmanlı Kaynaşma Kulübü"* ve onun çalışmaları yoluyla münevverlerin düşünceleri tenkit edilmektedir. Bu kulübün amacı, Osmanlı ulusunu ortak bir lisan, ortak bir din ve ortak bir milliyet olarak yeniden tesis etmektir. Osmanlı içerisindeki Türklerin Türklük ve dinî inançlarına ait bağlarının zamanla yok edilmesi de kulübün amaçları arasındadır. Kulübün periyodik olarak gerçekleştirilen toplantıları ve bu toplantılarda ele alınan konular, eserin genel hatlarını oluşturmaktadır. Bu grup dış dünyadan habersiz; ilim, siyaset, din ve dil gibi konularda gerekli ehliyeti kendilerinde göyerek muhtelif *hükümler* verirler. Bu toplantılarda gündemin *"lisan"* olduğu oturum, dikkate değer bazı noktaları öne çıkarmaktadır. *"Ruznamede lisan meselesi vardı. Doktor Eserullah Nâtik Latince ile İbraniceden birisinin kabulünü teklif ediyordu. Bilhassa, "İbranice en mükemmel lisandır!" diyordu. Latinceyi Hasan Rudi Bey istiyordu. Bu tek gözlüklü genç bir bey... Gayet sık, diğer arkadaşları gibi zengin. Aynı zamanda muharrir. Her on beş günde bir beşyüz sahifelik kitap neşrediyormuş.*

- *Latince her ne kadar yaşamıyorsa, canlandırabiliriz. Baştan lisan aramağa ne hacet?"* (s. 22-23)

Yaşamayan dilleri yeniden canlandırıp kullanmak gibi bilimsel temeli olmayan ifadelerin üst üste kullanılması, bir ironi çağrışımı yapmaktadır. Zira sadece bireysel beğeni yoluyla köklü değişiklikler yapılması gayet güç bir durumdur. Kulübün üyesi olan Hayikyan, lisan meselesinde itiraz eder: *"Lisanlar tesis olunmaz, her müessesese gibi kendi kendini teessüs eder... 1880 senesinde icat olunan "Volapok" lisanı evvela epeyce ehemmiyet kazandı. Lâkin bu geçici bir moda idi. Çünkü bir lisan yani bir müessesese tesis olunamazdı. Sonra "Esperanto" çıktı. O da popülerliğini kaybediyor. Şimdi de "Ydo" dili aynı yolculuğu yaşıyor. O da yaşamayacak mutlaka ölecek."* (s. 24). Hayikyan bu noktadan hareketle umumi dil olarak Ermeniceyi teklif eder.

Lengüistik alanında yazılmış çeşitli eserlerden de haberdar olan Ömer Seyfettin, eserlerinde sık sık lengüistik ilminin *"Her lisan bir lisandır."* (s. 12) ilkesinden hareketle *"Her millet bir millettir."* diyerek dilin çağrı işlevini kullanır.

"Osmanlılık iddiasında bulunan Türkler bile yalnız yazarken, şiir düzerken Arapça, Acemce kaidelerle, kelimelerle yapılmış yabancı terkipler kullanıyorlar. Konuşurken cümleleri hep kısa, hep tabii... Hatta Arapça, Acemce, kelimeleri kendi tecvitlerine uyduruyorlar. Lakin yazarken tabiatın yaptığı temsili âlimane bir tehalükle düzeltiyorlar." (s. 25). Bu ifadeler Millî Edebiyat dönemi içerisinde Ömer Seyfettin ve arkadaşlarının üzerinde durdukları konuşma dili ile yazı dilini birleştirme fikrine dayanak olarak gösterilebilir.

Sonuç

Ömer Seyfettin'in dil ve Yeni Lisan üzerine yazdığı yazılardan hareketle onun dil anlayışı ve bu anlayışın birkaç eserindeki yansımalarının örneklerle ve işlevsel olarak incelendiği bu çalışmaya göre şunlar söylenebilir: Ömer Seyfettin'in eserlerindeki temel amaç, millî bilinci güçlendirmek ve Türklerin kendilerine olan inançlarını sağlamaktır. Hikâyelerinde *olandan ziyade olması gerekenler* disiplinli bir biçimde anlatılmıştır. Ömer Seyfettin duyuşsal olarak Türkçecidir, çünkü onu sever; bilişsel olarak Türkçecidir, çünkü onu bilir; çözümsel olarak Türkçecidir, çünkü onu gösterir.

KAYNAKÇA

- ANDI, M. Fatih; *Ömer Seyfeddin*, Şule Yayınları, İstanbul, 1999.
- ARGUNŞAH, Hülya; *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikâyeler 1*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2007a.
- _____, *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikâyeler 2*, Dergâh Yayınları, 2. Bs., İstanbul, 2007b.
- _____, *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikâyeler 3*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999a.
- _____, *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikâyeler 4*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1999b.
- _____, *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Makaleler 1*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2001a.
- _____, *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Makaleler 2*, Tercümeleler, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2001b.
- _____, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı 1839-2000* (Editör Ramazan Korkmaz), 3. bs., Ankara, 2006.
- BAYKARA, Tuncer; *Türk Kültürü*, IQ Kültür-Sanat Yayıncılık, 3. Bs., İstanbul, 2007.
- HUBER, Emel; *Dilbilime Giriş*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 2008.
- KILIÇ, Veysel; *Dilin İşlevleri ve İletişim*, Papatya Yayıncılık, İstanbul, 2002.
- KİBAR, Osman; *Türk Kültüründe Ad Verme*, Akçağ Yay., İstanbul, 2005.
- PARLATIR, İsmail ve Nurullah Çetin (Haz.). *Genç Kalemler Dergisi*, TDK Yay., Ankara, 1999.
- UYGUNER, Muzaffer; *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri, Dil Konusunda Yazılar*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1989.